

IV Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears

(Eivissa, 1 i 2 d'octubre, 2010)

2012

Col·legi Oficial de Doctors
i Llicenciats en Filosofia i Lletres
i en Ciències de les Illes Balears
Secció d'Arqueologia

Coordinació:

Mateu Riera Rullan

Edita:

Vessants, Arqueologia i Cultura SL

ISBN:

978-84-937994-3-4

Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears

IV Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears (Eivissa, 1 i 2 d'octubre, 2010) / [Coordinació Mateu Riera Rullan]- 296 p. ; 21x21 cm.

ISBN 978-84-937994-3-4

M. Riera Rullán

1. Arqueologia – Eivissa – Congressos

902(460.32)

PRESENTACIÓ

Les IV Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears, al igual que les tres primeres, han estat organitzades principalment per la Secció d'Arqueologia del nostre Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de les Illes Balears. Aquestes jornades es varen celebrar a Eivissa els dies 1, 2 i 3 d'octubre de 2010. En representació de dita Secció el comitè organitzador va estar format per Glenda Graziani, Juan José Marí, Bartomeu Salvà i el sotasignat. D'entre ells crec que és de justícia destacar la magnífica labor realitzada per l'arqueòloga Glenda Graziani.

Però també cal esmentar que per aquestes quartes jornades es va comptar amb l'inestimable ajuda del Museu Arqueològic d'Eivissa i Formentera i del Consell d'Eivissa. D'aquestes dues institucions es va poder gaudir, dintre del comitè d'organització, de les labors realitzades per Jordi H. Fernández, Director de l'esmentat museu, i de Josep Maria López Garí, Director Insular de Patrimoni del Consell pitius.

A tots ells els vull donar les gràcies i mostrar tot el meu reconeixement donat que crec sincerament que el resultat final de la feina feta va significar un vertader èxit per a tota la comunitat arqueològica balear. Amb la publicació que tenen a les seves mans podem tornar a dir que estam d'enhorabona per l'excel·lent trajectòria que estan experimentant aquestes Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears. Cal recordar que a les primeres de 2006, fetes a Manacor i impulsades pràcticament en solitari per l'arqueòloga municipal Magdalena Salas, es varen presentar 12 xerrades i es van publicar els corresponents 12 articles. Aquella bona embranzida inicial va anar donant bons fruits i així, cinc anys més tard, a les IV Jornades, es varen arribar a presentar 36 xerrades i se n'han pogut publicar 34 signades per fins a 69 autors diferents. És a dir, que del

2006 al 2010 s'ha triplicat la presentació de treballs exposats i publicats, tots ells relacionats amb temàtiques íntimament lligades a les nostres illes. És una evidència que mirant cap enrere hem d'estar molt contents d'haver pogut viure les quatre jornades de Manacor, Felanitx, Maó i Eivissa, així com d'haver pogut fer realitat les seves quatre publicacions. Tot plegat crec que es pot qualificar de quasi miraculós, doncs pens sincerament que cinc anys enrere poca gent hagués apostat gaire a què s'hagués arribat fins aquí on hem arribat.

Vull remarcar que en aquest quart volum han presentat novetats, estudis i investigacions diversos professors de mitja dotzena d'universitats, tècnics insulars o municipals, directors de museu, etc., però majoritàriament arqueòlegs professionals lliberals. A tots ells, i sobretot a aquests darrers, els vull mostrar la meua admiració, donat que varen voler compartir la seva feina sense cobrar ni un euro, deixant algun dia de treball, i, en molts casos, pagant les despeses del desplaçament i l'allotjament de la seva pròpia butxaca.

Crec sincerament que tot plegat és una bona mostra de l'amor a la nostra professió de tots els que hem participat a les Jornades i a la present publicació. Fa goig veure que dintre del nostre gremi hi ha gent que sent vertadera vocació i que actua en conseqüència, conscient del fet que si no es dóna a conèixer la feina feta, no s'està complint amb el deure de tornar a la societat allò que ens ha donat.

En la mateixa línia crec que s'ha de valorar molt positivament el haver aconseguit per primera vegada poder reunir professionals de l'arqueologia que treballen a Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera. Certament, des de l'inici de les Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears, una de les coses que es volia potenciar era el poder compartir coneixements de

cadascuna de les illes, doncs aquesta era i segueix sent una de les mancances i de les assignatures pendents de la nostra comunitat científica.

En línies generals crec que el nivell de la majoria dels articles lliurats justifica de sobres la seva publicació. Evidentment molts d'ells han quedat una mica curts donades les limitacions d'espai que es pateixen en aquests tipus de miscel·lànies. Tot i això, se'ns dubte, serviran per a què tothom pugui introduir-se en les més que interessants recerques presentades.

No puc ni dec acabar sense demanar disculpes pel retard en la publicació d'aquestes IV Jornades. Sent justos però, podem assenyalar que foren diversos càrrecs del Consell d'Eivissa els que no varen acomplir els seus compromisos respecte aquesta publicació. Per tant, no som jo qui explicarà les causes de tot plegat, però sí que puc dir que des de la Secció no hem aturat de fer feina per a què aquest volum hagi arribat al bon port que a continuació podran contemplar.

Mateu Riera Rullan

President de la Secció d'Arqueologia del

Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en

Filosofia i Lletres i en Ciències de les Illes Balears.

SUMARI

L'EXPLOTACIÓ PREHISTÓRICA DELS RECURSOS CUPRÍFERS D'ILLA DEN COLOM (MAÓ, MENORCA).....	11	SOBRE EL SISTEMA DE CIERRE DE LOS HIPOGEOS EN LA NECRÓPOLIS DEL PUIG DES MOLINS (EIVISSA).....	83
Bartomeu Lluï Estarellas, Laura Perelló Mateo, Mark A. Hunt Ortiz, Damià Perelló i Fiol Bartomeu Salvà Simonet		Jordi H. Fernández, Ana Mezquida	
APROXIMACIÓ A LA FAUNA MALACOLÒGICA MARINA EN EL JACIMENT DELS CLOSOS DE CAN GAIÀ. LANAVETA	19	LA NECRÓPOLIS RURAL DE CAN PEP DES FERRER. NUEVAS APORTACIONES SOBRE NECRÓPOLIS RURALES EN LA ISLA DE IBIZA.....	89
Miquel Àngel Vicens i Siquier		Glenda Graziani, Juan Jose Mari Casanova, Jonathan Castro Orellana	
RESULTATS PRELIMINARS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL SECTOR OEST DEL JACIMENT DE CORNIA NOU (MAÓ, MENORCA).....	27	MATERIALS PÚNICS TROBATS AL LITORAL DE MENORCA.....	99
Antoni Ferrer Rotger, Montserrat Anglada Fontestad i Lluís Plantalamor Massanet		Octavio Pons Machado	
ESCOBRINT TREPUCÓ: RESTAURACIÓ I REINTERPRETACIÓ DE LA GALERIA I EL BARRI SUD DE MARGARET MURRAY.....	35	RESULTATS PRELIMINARS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA REALITZADA A L'EDIFICI DEL CARRER SANT MIQUEL Nº 10-12 (PALMA DE MALLORCA). ESTUDI ANTROPOLÒGIC DE DOS ENTERRAMENTS ROMANS.....	105
Elena Síntes Olives i Silvia Villalonga		Sebastià Munar Llabrès, Francisca Cardona López	
SACRIFICIS I OFRENES EN EL SANTUARI DE LA SEGONA EDAT DEL FERRO DEL POBLAT D'ELS ANTIGORS (ILLA DE MALLORCA).....	43	LES RASSES DE CONREU D'ÈPOCA ANTIGA I EL PATRIMONI HISTORIC ARQUEOLÒGIC A EIVISSA: UN REpte URGENT.....	115
Jordi Hernández-Gasch, Carles Velasco Felipe		Josep Mª López Gari, Ricard Marlasca Martín	
EL PROCESO CONSTRUCTIVO DE LA TORRE I DEL YACIMIENTO DEL PUIG DE SA MORISCA.....	53	EXCAVACIÓ I MUSEÏTZACIÓ DEL JACIMENT ARQUEOLÒGIC DE L'ILLOT DELS FRARES (SES SALINES, MALLORCA). CAMPANYES 2009-2010.....	123
Emili Garcia Amengual		Mateu Riera Rullan	
LA UTILIZACIÓN DE ENGOMBES EN LAS COMUNIDADES POSTALAYÓTICAS DE LA ZONA DE SANTA PONÇA (MALLORCA).....	61	MENSAE RECTANGULARES DE MÁRMOL DE LOS YACIMIENTOS DE LA ANTIGÜEDAD TARDÍA DE LA ILLA DEL REI Y FORNÀS DE TORELLÓ (MENORCA).....	135
Daniel Albero Santacreu, Jaume García Rosselló, Manel Calvo Trías		Silvia Alcaide González	
S1. UN EDIFICI SINGULAR EN EL SON FORNÉS D'ÈPOCA CLÀSSICA (SEGLES III A.N.E – I DE N.E.).....	71	EL SECTOR OEST DE SON PERETÓ (MALLORCA) ENTRE ELS SEGLES VI I VIII DC: EVOLUCIÓ HISTÒRICA I FUNCIONAL.....	143
Paula M. Amengual, Albert Forés Gómez, Lara Gelabert Batllori, Sylvia Gili, Jordi Hernández-Gasch, Vicente Lull, Rafael Micó, Cristina Rihuete, Roberto Risch.		Mateu Riera Rullan, Miguel Àngel Cau, Magdalena Salas Burguera	

INTERPRETACIÓ DE LES PRACTIQUES FUNERARIES I ANÀLISI ANTROPOLÒGIC DELS ENTERRAMENTS DEL SECTOR OEST DEL CONJUNT PALEOCRISTIÀ DE SON PERETÓ (MANACOR).....	151	L'ARQUEOLOGIA I L'ESTUDI D'EDIFICIS.....	225
Llorenç Alapont, Assumpció Malgosa, Gemma Prats-Muñoz, Roger Real, Magdalena Sastre		Antoni Ferrer Abárzuza	
APROXIMACIÓ A LA GESTIÓ DELS RECURSOS FAUNÍSTICS DEL SECTOR OEST DE SON PERETÓ (MANACOR) ENTRE ELS SEGLES VI I VIII DC.....	159	ELS CLOSOS DE CAN GAIÀ. UN JACIMENT PREHISTÒRIC AL SEGLE XXI.....	233
Alexandre Valenzuela, Damià Ramis		Joan Fornés Bisquerra, David Javaloyas Molina, Llorenç Oliver Servera, Tomeu Salvà Simonet	
ALGUNES CONSIDERACIONS SOBRE L'EXTENSIÓ I CRONOLOGIA DE L'ARS PURPURARIA A EBUSUS.....	169	ARQUEOLOGIA I PÚBLIC A MALLORCA, UNA TRISTA HISTÒRIA. REFLEXIONS A PARTIR D'UNA INTERVENCIÓ A SON CORRÓ.....	241
Benjamí Costa, Carmen Alfaro		David Javaloyas, Magdalena Sastre, Llorenç Oliver, Emmanuelle Gloaguen	
LA EXPOSICIÓN MONOGRÁFICA “MANURQA”. PROYECTO DIDÁCTICO DE BOSTON UNIVERSITY SOBRE LA EXCAVACIÓN DE UNA ESTRUCTURA ANDALUSÍ EN TORRE D'EN GÁLMÉS.....	179	ESTRATEGIAS Y ACCIONES EN EL DESARROLLO DEL PARQUE ARQUEOLÓGICO DEL PUIG DE SA MORISCA (CALVIÀ).....	249
Amalia Pérez-Juez Gil		Calvo, Manel; Albero, Daniel; Calderón, Maria; Gloaguen, Emmanuelle	
SEGUIMENT ARQUEOLÒGIC EN EL CENTRE DE MANACOR. EVIDÈNCIES DE LA TRAMA URBANA DES D'ÈPOCA ISLÀMICA.....	187	PROSPECCIONES GEOFÍSICAS EN “ELS CLOSOS DE CAN GAIÀ” (FELANITX, MALLORCA).....	255
Antonio Micol Argudo, Magdalena Salas Burguera		Christoph Rinne, Bartomeu Salvà	
PROJECTE JAUME IV – CAMPANYA 2008.....	193	L'ÚS DEL GEORADAR EN LA GESTIÓ DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC. L'EXEMPLE DEL PROJECTE DE RECUPERACIÓ I PEATONALITZACIÓ DEL FRONT COSTANER ENTRE CALA MORLANDA I S'ILLOT –MANACOR.....	261
Helena Inglada, Maria Llinàs		Antonio Ruiz, Helena Inglada	
RESULTADOS DEL CONTROL ARQUEOLÓGICO EN EL BALUARD DEL PRÍNCIP DE LA MURALLA RENACENTISTA DE PALMA DE MALLORCA.....	199	ELS CLOSOS DE CAN GAIÀ: UN JACIMENT PREHISTÒRIC VIST PER LA PREMSA ACTUAL.....	269
Antonia Martínez, Mateu Riera Rullan, Damià Ramis, Maria José Rivas		Almudena Briones Campos	
LA PRESÓ DE LA CASA CONSISTORIAL DE FELANITX: DE L'ARQUEOLOGIA DE SALVAMENT A LA POSADA EN VALOR DEL PATRIMONI HISTÒRIC.....	211	CONSERVACIÓ I RESTAURACIÓ DE CLOSQUES D'ESTRUÇ DECORADES A EIVISSA.....	277
Llorenç Oliver, Jaume Deyà, Magdalena Sastre		Laia Fernández Berengue, Helena Jiménez Barrero, Mónica Roselló Bouso, Teresa Rullán Garau	
ARQUEOLOGIA VERTICAL I EVOLUCIÓ ARQUITECTÒNICA DE LA TORRE DEL PALAU DE MANACOR.....	217	NOVES APORTACIONS A LA RESTAURACIÓ DEL VIDRE DEL MUSEU ARQUEOLÒGIC D'EIVISSA.....	283
Magdalena Salas Burguera i Joan Pascual Femenias		Laia Fernández Berengue, Helena Jiménez Barrero, Mónica Roselló Bouso, Teresa Rullán Garau	

RESULTATS PRELIMINARS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL SECTOR OEST DEL JACIMENT DE CORNIA NOU (MAÓ, MENORCA).

Antoni Ferrer Rotger
Montserrat Anglada Fontestad
Lluís Plantalamor Massanet
Mark Van Strydonck

SITUACIÓ I DESCRIPCIÓ DEL JACIMENT

El conjunt arqueològic de Cornia Nou està situat al nord del km 2,5 del camí que va de Maó a Sant Climent, entre l'actual polígon industrial i la carretera de l'aeroport. S'aixeca sobre un roquissar de calcarenites terciàries, conegudes popularment amb el nom de marès de Cornia, que ha estat objecte d'explotació, en època contemporània, per a l'elaboració de cantons per a la construcció. Dins dels límits del mateix jaciment es poden observar les evidències d'aquests treballs d'extracció.

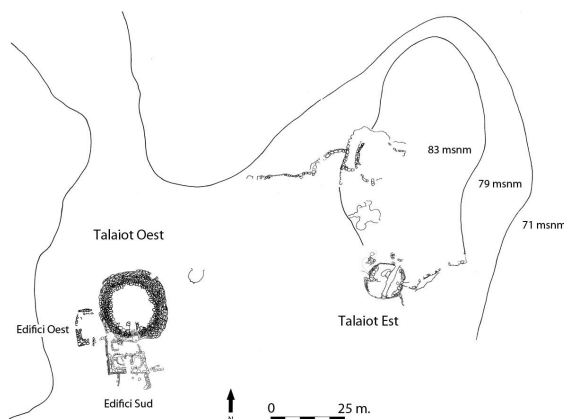

Figura 1: Plànol general del jaciment de Cornia Nou.

Actualment, el conjunt es pot separar en dos sectors, un de situat més a l'est i un més cap a l'oest, separats per una zona on no s'aprecien restes arqueològiques. És possible que l'explotació del marès, juntament amb les tasques agrícoles, hagin destruït la part del jaciment compresa entre aquests dos sectors, però tampoc no es pot descartar la possibilitat que l'espai que queda entre els diferents edificis no estigués totalment ocupat per les construccions del poblat.

Aquest jaciment ha estat objecte, des de l'any 2007, de diverses campanyes d'excavació, per part del Museu de Menorca i l'Associació d'Amics del Museu de Menorca. Per poder portar a terme aquesta tasca d'investigació s'ha comptat amb l'ajut econòmic del Consell Insular de Menorca, La Direcció General de Recerca, Desenvolupament Tecnològic i Innovació del Govern de les Illes Balears, la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears i l'Institut Menorquí d'Estudis.

Zona oriental

Aquesta part està ocupada per un turó rocós d'uns 4.000 m quadrats, situat a una cota de 83 m sobre el nivell del mar. Al nord i a l'est, el tall es tan escarpat que l'accés al turó es fa impossible. Al sud i a l'oest, on el pendent del turó és més suau, s'hi poden observar les restes d'una murada ciclòpia. Al sud-est del turó, sobreposat al mur que el tanca per la part sud, s'aixeca un talaiot de mida mitjana i de planta irregular, aproximadament circular.

Aquest talaiot es va excavar durant les campanyes de 2007 i 2008, fet que va permetre conèixer amb exactitud l'estructura interna de l'edifici. Els resultats preliminars d'aquesta intervenció foren ja exposats a les *III Jornades d'Arqueologia del Col·legi de Llicenciats de les Illes Balears* (Plantalamor, Pons i Ferrer 2011).

Zona occidental

En aquest sector, que ocupa uns 5.000 m quadrats, hi trobem un gran talaiot de planta circular, d'uns 26 metres de diàmetre. Està construït amb pedres desbastades, més aviat planes a la part superior, que estan col·locades en sec, en posició horitzontal i formant un fort talús, fet que dóna al conjunt una estructura externa troncocònica. Al costat sud, a la part de dalt de l'edifici, s'obre una porta de 2,20 m d'amplada amb una escala monumental, que devia permetre l'accés a l'interior per la part superior. Annexes al monument s'observen una sèrie d'estructures, corresponents a almenys dues construccions de murs lleugerament corbs i façana còncava, que es trobaven tapades per l'enderroc provinent de la part de dalt del talaiot, en el moment en que es van iniciar els treballs d'excavació.

Una d'aquestes construccions es troba situada al costat oest del talaiot; presenta la façana corba, de 8,90 m, i un mur oest que permet dir que la llargada del monument seria d'uns 11,85 m. El portal està reforçat per dues pedres col·locades en posició vertical, i a l'interior s'endevina un espai polilobulat en el qual, actualment, no s'identifica cap pilastra.

L'altra construcció adossada està situada al sud del talaiot. La façana és còncava, d'uns 14 m, i al centre s'hi ubica la porta d'accés a l'edifici. Aquesta estructura ha estat objecte d'excavació durant els anys 2008, 2009 i 2010.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES SOBRE EL JACIMENT

La monumentalitat del conjunt talaiòtic de Cornia Nou va cridar l'atenció de nombrosos investigadors, ja al segle XIX. La primera menció coneguda és la de Joan Ramis a *Antigüedades celtas de la isla de Menorca*, de l'any 1818. També en parla Oleo i Cuadrado a la seva *Historia de la isla de Menorca* (1874-76). El conjunt apareix, per altra banda, al *Mapa arqueológico de la isla de Menorca* d'R. Blasco, publicat l'any 1879. L'Arxiduc Lluís Salvador esmenta també les restes de Cornia Nou a la seva obra *Die balearen*, de 1892. Hernández Sanz en fa referència a *Noticias generales sobre los monumentos megalíticos de la isla de Menorca y reseña detallada de los existentes en el predio Telaty de Dalt*, de l'any 1898. Al llarg del segle XX, tot i que també en trobem

alguna menció en obres de caràcter general (Mascaró 1968), cap autor es va ocupar de forma específica del conjunt de Cornia Nou fins als anys noranta, moment en que un de nosaltres inicià les investigacions en aquest jaciment (Plantalamor 1991a i b).

LES CAMPANYES D'EXCAVACIÓ DE 2008, 2009 I 2010 AL SECTOR OEST

Descripció de l'edifici

Els treballs portats a terme durant els darrers anys, a l'edifici sud del talaiot oest, han permès constatar que aquesta construcció presenta una estructura interna força complexa (Fig. 2) i, per altra banda, que s'adossa al talaiot. El moment d'edificació del talaiot ha de ser anterior, per tant, a la construcció d'aquesta estructura.

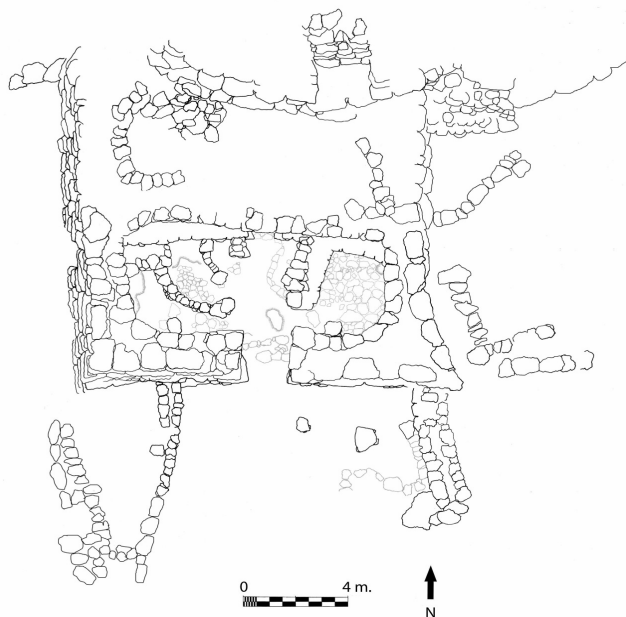

Fig. 2: Planimetria de l'edifici sud del talaiot oest de Cornia Nou.

L'obertura situada al centre de la façana dóna accés a un primer àmbit, amb un corredor central i una habitació a cada banda. En aquest corredor s'hi observa una gran estructura de combustió, pavimentada amb lloses de pissarra, que s'ha interpretat com a braser, degut a la manca d'evidències de contacte directe amb el foc a la paret a la qual s'adossa.

L'habitació del costat oest es troba dividida, al seu torn, en quatre espais ben diferenciats. L'habitació del costat est presenta un empedrat amb alguns molins de mà reaprofitats. Continuant la línia del corredor s'accedeix a una galeria (la coberta de la qual es conserva *in situ*) que permet l'accés, a través d'una rampa esglaonada, a la part superior de l'edifici. Cal destacar que la coberta de l'edifici queda més o menys a la mateixa alçada que l'arrencament de l'escala monumental del talaiot. Dóna la impressió, per tant, que la finalitat de la galeria no era altra que permetre l'accés a la part superior de l'edifici i a continuació, a través de l'escala, al cim del talaiot.

En base a l'estratigrafia arquitectònica es poden deduir diverses fases constructives (no necessàriament molt allunyades en el temps). Tal i com s'ha exposat anteriorment, tots els murs interns de compartimentació són adossaments, de manera que és possible que, originalment, l'espai interior tingués una estructura molt diferent, menys compartimentada. Durant la campanya de 2010 van sortir a la llum una sèrie d'estructures a l'exterior de l'edifici: al costat oest de la zona de davant la façana va aparèixer un mur, que sembla delimitar per aquest costat l'esplanada que s'estén davant de l'edifici. Al costat est de la construcció es van documentar tota una sèrie d'estructures que semblen definir petits espais, però la seva interpretació resta pendent de la finalització dels treballs d'excavació en aquesta zona.

Tot i que, en base a la seva forma externa, és possible buscar paral·lels més o menys propers per aquest edifici a altres jaciments menorquins (So Na Caçana, per exemple) resulta més difícil establir paral·lels per la seva estructura interna. Aquest edifici es podria considerar, tal vegada, com un precedent dels recintes de taula i dels santuaris talaiòtics de Mallorca, amb els quals comparteix alguns trets tipològics.

En base a aquestes semblances es va plantejar la hipòtesi, ja abans d'iniciar els treballs d'excavació, que es tractava d'un edifici de caràcter religiós o ritual. Malgrat tot, les dades

recopilades durant la intervenció han obligat a replantejar aquesta interpretació.

MATERIALS DOCUMENTATS

Durant les campanyes d'excavació de 2008, 2009 i 2010 s'han documentat un total de 94 unitats estratigràfiques sedimentaries (UE), així com 42 unitats estratigràfiques constructives (UEC). Excepte als nivells més superficials, no es va documentar la presència de ceràmica a torn, fet que va permetre deduir, ja durant l'excavació, que l'edifici no havia patit reutilitzacions en època tardana. A l'interior de l'estructura, i concentrats sobretot a l'habitació oest, es van poder recuperar una enorme quantitat d'elements relacionats amb activitats de tipus industrial: molins manuals per a moldre cereals, percussors, morters (relacionats també, possiblement, amb el processat d'aliments) i punxons d'os (vinculats potser al treball del cuir) (Taula 1). La flotació i garbellat del sediment ha permès recollir també, en nombroses unitats estratigràfiques, una gran quantitat de llavors de cereals carbonitzades, sobretot a l'habitació est de l'àmbit 1. La major part dels nivells que reomplen l'edifici contenien també grans quantitats de restes de fauna domèstica (de caprins i, en menor proporció de *Bos taurus* i *Sus domesticus*). En una de les UE's inferiors, en contacte amb la roca mare, s'hi va recuperar un fragment de crani de cèrvid amb una banya de petites dimensions. La raresa d'aquest material a l'àmbit illenc, així com la seva ubicació dins de l'edifici (al mig del corredor, immediatament després de la porta d'accés) fa pensar que la seva deposició no va ser, tal vegada, un fet casual.

LES DATACIONS RADIOCARBÒNIQUES

S'han portat a terme, fins el moment, un total de tretze datacions radiocarbòniques (a l'*Institut Royal du Patrimoine Artistique*, Brussel·les) sobre restes recuperades en els nivells de l'interior de l'edifici. Onze d'aquestes datacions s'han realitzat sobre restes de mamífers domèstics, mentre que les altres dues corresponen, respectivament, a un fragment de branca carbonitzada i a restes òssies de micromamífer (Taula 2).

Objecte	Número d'individus
Punxons d'os	16
Molins manuals	59
Percussors	110
Morters	6

Taula 1: Indústria lítica i òssia, número d'individus.

Mostra	Material datat	UE	Datació
KIA-38940	Metatars esquerre d'Ovis aries	7	2980±30 BP 1370-1110 BC (95,4% prob.)
KIA-41895	Tíbia dreta de caprí domèstic (taxó indeterminat)	33	2835±30 BP 1120-910 BC (95,4% prob.)
KIA-5332	Fragment de fusta carbonitzada (taxó indeterminat)	5	2780±30 BP 1010-840 BC (95,4% prob.)
KIA-41896	Metacarp dret de Capra hircus	34	2770±30 BP 1000-830 BC (95,4% prob.)
KIA-39429	Radi esquerre de caprí domèstic (taxó indeterminat)	3	2750±30 BP 980-820 BC (95,4% prob.)
KIA-38955	Húmer esquerre de caprí domèstic (taxó indeterminat)	3	2710±35 BP 920-800 BC (95,4% prob.)
KIA-38948	Metatars esquerre de Capra hircus	2	2540±35 BP 800-540 BC (95,4% prob.)
KIA-41935	Metacarp dret d'Ovis aries	44	2520±30 BP 800-530 BC (95,4% prob.)
KIA-38954	Metatars esquerre d'Ovis aries	2	2510±35 BP 800-510 BC (95,4% prob.)
KIA-41937	Tíbia dreta d'Ovis aries	25	2510±30 BP 790-520 BC (95,4% prob.)
KIA-41936	Metacarp esquerre d'Ovis aries	50	2490±45 BP 790-410 BC (95,4% prob.)
KIA-38968	Tíbia de mamífer (taxó indeterminat)	5	2470±30 BP 770-410 BC (95,4% prob.)
KIA-38956	Restes òssies de micro-mamífer (taxó indeterminat)	5	2150±30 BP 360-50 BC (95,4% prob.)

Taula 2: Datacions radiocarbòniques

Totes les datacions han estat calibrades a partir de la corba Intcal09 (Reimer *et al.* 2009) mitjançant el programa OxCal v3.10 (Bronk Ramsey 2005). Dins aquest conjunt de datacions, relativament ampli, s'hi poden distingir tres grups de dates, que pràcticament no es solapen entre ells:

Una de les sèries de datacions es situa *ca.* 1300-1000 cal BC. Els materials que han proporcionat aquestes datacions podrien ser materials immediatament anteriors al moment de construcció, que es van barrejar amb el material constructiu. Haurien passat a formar part dels estrats que reomplien l'edifici, per tant, en ensorrar-se la part superior de l'estructura. Aquest grup està format per només dues datacions, realitzades sobre restes de caprí domèstic.

Una altre grup de datacions, més abundant, el podem situar *ca.* 1000-800 cal BC. Podria correspondre a un primer moment d'utilització de l'edifici. La mostra KIA-41896, per exemple, que s'enquadra clarament en aquest grup, prové d'una unitat estratigràfica (UE-34) que es recolzava directament sobre el paviment de l'habitació est (UEC-1019) (Fig. 3).

Una tercera sèrie, amb un nombre encara més elevat de datacions, es situa *ca.* 800-400 cal BC, i sembla que correspondria al moment d'abandonament de l'edifici.

Dins d'aquest conjunt hi hem d'incloure la datació KIA-41937 (UE-25) realitzada sobre la tibia dreta d'un exemplar juvenil d'*Ovis aries*. Les restes d'aquest animal havien estat dipositades, parcialment en connexió anatòmica, sobre dos nivells d'escassa potència (UE-32 i UE-34) que es recolzaven, al seu torn, sobre el paviment de l'habitació est (UEC-1019) (Fig. 3). Podem aventurar, per tant, que cap al segon quart del primer mil·lenni abans de la nostra era l'ús de l'edifici havia entrat en un cert procés de decadència, donat que s'havien format ja, per damunt de l'enllosat, dues capes de sediment i pedres. Malgrat tot, la presència de les restes d'aquest animal sembla evidenciar que s'hi continuaven realitzant activitats rituals. Finalment, tenim una datació que es situa entre 360-50 cal BC, realitzada sobre restes de micromamífer de taxó indeterminat. L'excepcionalitat d'aquesta datació (dins del conjunt de que disposem per aquest jaciment) es podria explicar, tal vegada, pel fet que els materials datats fossin una intrusió posterior a la formació de la unitat estratigràfica on, aparentment, es trobaven dipositats. La capacitat intrusiva de la mi-

crofauna és un fet ben documentat en altres contextos (Bover i Alcover 2007).

Cal tenir en compte, no obstant, que, tot i tenir una sèrie de datacions relativament ampla, manquen encara les datacions corresponents als nivells localitzats per sota dels paviments enllosats de les habitacions est i oest, i del corredor de l'àmbit 2, així com l'estudi acurat dels materials recuperats.

LA FUNCIONALITAT DE L'EDIFICI: HIPÒTESI PRELIMINAR

Tot i que durant el procés d'excavació es van recuperar també altres objectes més fàcilment interpretables dins d'un espai de tipus ritual (penjolls de bronze, petits vasos tronco-cònics, recipients amb decoració incisa de formes geomètriques etc.) el conjunt de materials fa pensar que, possiblement, els rituals portats a terme en aquest edifici estarien molt relacionats amb els treballs agrícoles.

L'edifici excavat podria funcionar, fins i tot, com un centre de processament, emmagatzematge i redistribució dels productes. En aquest sentit, els materials documentats a l'interior d'aquesta estructura denoten l'existència d'una comunitat amb una organització social més complexa que la que s'observa al Bronze mig, ja que l'acumulació d'eines que hem documentat sembla indicar un sistema de producció centralitzat, que va més enllà de l'àmbit familiar o domèstic. Cal tenir en compte que el talaiot al qual s'adossa aquest edifici constitueix una estructura extraordinàriament monumental i costosa, en termes de temps i mà d'obra esmerçats en la seva construcció. La visió tradicional de l'arquitectura monumental com a símptoma inequívoc de l'existència d'una societat jerarquitzada ha estat qüestionat en nombroses ocasions. En el cas de Sardenya, per exemple, s'ha posat de relleu que la construcció de grans complexes arquitectònics, amb una tècnica semblant a la que trobem al gran talaiot de Cornia Nou, es pot explicar sense la necessitat de pressuposar la presència de veritables especialistes ni elits dirigents (Webster 1991). Malgrat tot, el talaiot oest de Cornia Nou presenta unes característiques (com l'escala monumental, per exemple) que permeten aventurar una interpretació com a espai destinat a servir de lloc de representació del poder d'alguns individus o grups socials.

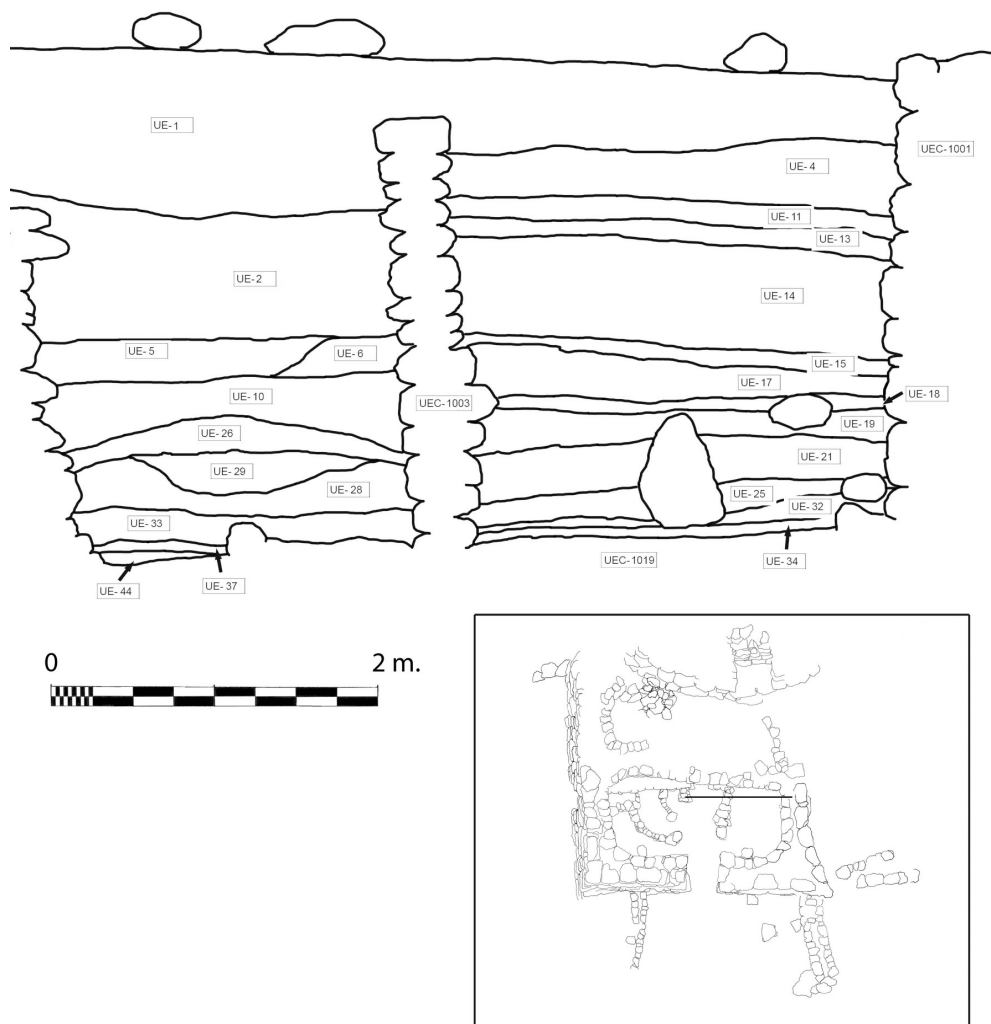

Fig. 3: Tall estratigràfic del corredor i l'habitació est.

En aquest sentit, cal destacar les diferències que existeixen respecte als talaiots mallorquins: tot i que la voluntat de dotar-los d'una aparença externa monumental és (igual que succeeix a Menorca) evident, també és cert que l'espai intern hi juga un paper molt important. La forma circular de la cambra interna d'aquest tipus de talaiots no permet adoptar, aparentment, posicions destacades que puguin implicar situacions de preeminència. Tots els individus que es troben a l'interior de la cambra estan, físicament, al mateix nivell, i la forma circular de l'espai encara fa més difícil establir diferències entre les possibles posicions dels usuaris de l'espai.

Fig. 4: Vista del talaiot oest i l'edifici sud, durant el procés d'excavació.

El cas del talaiot oest de Cornia Nou és ben diferent. L'espai útil del talaiot es troba a la part elevada, no a nivell de terra, fet que podria contribuir a accentuar la separació entre els hipotètics grups socials que tinguessin accés a l'edifici i els que no. La gran escala monumental que s'obre a la part superior del talaiot, per altra banda, és ben visible des de l'esplanada que s'estén davant de la façana de l'edifici sud, de manera que la mirada dels individus que ocupessin aquest espai tendiria a dirigir-se envers aquells que ocupessin o transitessin per l'escala, situats (almenys a nivell purament físic) molt per damunt d'ells. La clara associació que existeix entre l'edifici sud i el talaiot ens porta a plantejar que aquestes funcions d'emmagatzematge i redistribució dels productes agrícoles estarien potser lligades a algun tipus d'apropiació per part d'aquests sectors de la població situats en una posició preeminent. Ens trobaríem tal vegada, per tant, en el context d'una societat amb unes incipients desigualtats socials. S'ha constatat, en alguns casos (com a Malta o Xipre) que l'arquitectura monumental és un dels primers elements que apareixen en societats en procés de jerarquització social, abans fins i tot de la incorporació de béns de prestigi (objectes exòtics, etc.) (Knapp 2008). En aquest sentit, l'edifici de Cornia Nou seria comparable potser amb els temples maltesos i altres manifestacions primerenques d'arquitectura monumental d'arreu de la Mediterrània; tot i que som conscients que aquest fenomen és, a Menorca, quelcom més tardà.

BIBLIOGRAFIA

BOVER, P.: ALCOVER, J. 2007: "Extinction of the autochthonous small mammals of Mallorca (Gymnesic Islands, Western Mediterranean) and its ecological consequences", *Journal of Biogeography*, 35, Oxford, 1112-1122.

BRONK RAMSEY, C. 2005: OxCal Program v3.10. URL: www.rlaha.ox.ac.uk/oxcal/oxcal.htm

KNAPP, B. 2008: "Monumental Architecture, Identity and Memory", *Proceedings of the Symposium: Bronze Age Architectural Traditions in the East Mediterranean: Diffusion and Diversity*, Munich, 47-59.

MASCARÓ PASARIUS, J. 1968: *Prehistoria de las Baleares*. Palma de Mallorca.

PLANTALAMOR MASSANET, LI. 1991a: “*El conjunt de Curnia (Maó) i l’evolució cultural a Menorca oriental al II mil·lenari A.C.*”, *Butlletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 47, Palma de Mallorca, 3-18.

PLANTALAMOR MASSANET, LI. 1991b: *L’arquitectura prehistòrica i protohistòrica de Menorca i el seu context cultural*. Treballs del Museu de Menorca, 12. Maó.

PLANTALAMOR MASSANET, LI., PONS MACHADO, J. i FERRER ROTGER, A. 2011: “*Resultats preliminars de les excavacions al talaiot est de Cornia Nou (Maó)*”, *III Jornades d’Arqueologia de les Illes Balears (Maó, 3 i 4 d’octubre de 2008)*. Llibres del Patrimoni Històric i Cultural, 4. Maó, 131-138.

REIMER, P.J.; BAILLIE, M.G.L.; BARD, E.; BAYLISS, A.; BECK, J.W.; BLACKWELL, P.G.; BRONK RAMSEY, C.; BUCK, C.E.; BURR, G.S.; EDWARDS, R.L.; FRIEDRICH, M.; GROOTES, P.M.; GUILDERSON, T.P.; HAJDAS, I.; HEATON, T.J.; HOGG, A.G.; HUGHEN, K.A.; KAISER K.F.; KROMER, B.; McCORMAC, G.; MANNING, S.; REIMER, R.W.; RICHARDS, D.A.; SOUTHON, J.R.; TALAMO, S.; TURNEY, C.S.M.; van der PLICHT, J. & WEYHENMEYER, C.E. 2009: “IntCal09 and Marine09 radiocarbon age calibration curves, 0–50,000 years cal BP”. *Radiocarbon* 51: 1111–1150.

WEBSTER, G. 1991: “*Monuments, mobilization and Nuragic organization*”, *Antiquity*, 65, York, 840-856.